

materiálem je jazyk. V tom se shodují všichni, od Zicha či Ingardena až po Mukařovského (Bachtin je ještě hluboko za horizontem a Platon jakožto Ur-Bachtin spolu s ním²⁰), a Veltruský nemá nejmenší důvod, proč by se měl snad pokoušet takovouto naprosťo zřejmou pravdu zpochybnit. Právě tak nezapočítává ani okamžik o tradičním aristotelském dělení poezie na lyrickou, epickou a dramatickou, vždyť právě ono tvoří onen prastarý, leč dodnes platící náčrt světadílů poezie na *orbis terrarum* literatury, uvnitř něhož podniká — zatím prstem po mapě — své první výzkumy. Mapy, na něž spoléhá a které ho podnítlily k jeho vlastním výpravám, jsou především dvě, obě načrtnuté Mukařovským. Ta první je výsledkem jeho vzrušujícího, vskutku dobrodružného speleologického průzkumu *Genetiky myslu v Máchově poezii*. Ta druhá — spíš produkt laboratorní analýzy a lingvisticko-estetického vyhodnocení výsledků všech dosavadních terénních či subterénních exploračních — shrnuje vše názvem svého jednojedineho, bezmála geologického předmětu zkoumání, názvem *O jazyce básnickém*. K tomu se pak připojí i mapa třetí a pro Veltruského vlastně nejdůležitější, orientační náčrt končiny zčásti už uvízlé v kartografické síti mapy předchozí, končiny (či dvoukončiny, něco jako Čechy a Morava či Bosna a Hercegovina!) tradičně nazývané *Dialog a monolog*. Nejsou však to vše jen podněty a výzvy k dalším výzkumům? Je tedy možno odolát a nevyrazit, takto vyzbrojen, nedočkavě vstříc příštím objevům?

Co je to však *dialog*? To, co mluvíme a jak mluvíme, vzájemně se při tom střídající, když spolu mluvíme v životě, nebo to, co čteme orámováno uvozovacími znaménky v knihách toto vše jen popisujících, eventuálně to, co sledujeme při divadelních představeních toto vše pouze zpřítomňujících? Není snad to, čemu říkáme „dialog“ v literatuře (třeba i ve filosofických komediích²¹) Platonových) či na divadle, samo už cosi jako mapa, lépe: *plastická*, ne-li dokonce *živá* mapa přesně oněch končin, mapa pořízená — či znovuvu a znovu pořizovaná — badateli, jimiž jsme my sami, docela obyčejní lidé, nijak zvlášť nezainteresovaní na takovémto bádání, pře-

20) Mám na mysli bachtinské či genettovské prožnění („jako by mi v hlavě rozsvítil stowattovou žárovku“ a následně přihlášení se k Platonovu rozlišení *metis a diegesis*, jak se k němu David Lodge přiznává v knize *After Bachtin — Essays in Fiction and Criticism*. London: Routledge, 1990, s. 6-7.

21) Odvolávám se zde na *komediální*, ba *divadelní* (nikoli „divadelní“ — pouze v uvo-

sto však po celá tisíciletí znovu a znovu zachycující — sice jinými prostředky než pojmovými, zato s udivující přesností, dokonce v měřítku 1:1, tu „podle přírody“, tu „z hlavy“ — neustále se měnící, přibíjí zmiňané a vlnami omývané, nekonečně členité pobřeží, ží oceánu lidské řeči? A není snad prvotní mapou tohoto pobřeží, tímto pobřežím putující a sám o sebe a o nedokonalost lidského sdílení zakopávající a za svými vlastními, případně partnerovými klopýtnutími se ohlížející, je zaznamenávající či předznamenávající dialog sám? Není to všechno vpravdě závratné, v samé své podstatě fraktální problém nekonečné sebe- (či sobě-)podobnosti a sebezrcadlení vodstev dialogu, kde literární či divadelní badatel zkoumá a mapuje specifičnost „dialogu“ v literatuře a na divadle, „dialog“ na divadle či v literatuře se snaží vypořádat („jako živý“, „jen mluvit!“) dialog v životě, přičemž dialog v životě pochopitelně (co jiného mu zbývá?) pojednává život, včetně dialogů, které v životě probíhají, atd., atd., nemluvě ani o dialektice mezi badateli samými, s nimi či bez nich a o nich. Nejsou snad — abychom parafrázovali Otokara Fischera a to, co napsal o Mathesiovi²² — největší záhady rozsety po tu schůdných, tu méně schůdných putováních každodennosti (tímto pobřežím), a teprve pak, až v druhé řadě, po parkových chodnících literatury a umění?

Mukařovský kupodivu není zaujat těmito problémy a tímto nekonečným zrcadlením. Zajímá ho zrcadlení literární, nijak se však nenamáhá odlišit zrcadla skutečná od zrcadel viděných pouze v zrcadle či vymalovaných na obraze, a dokonce ani dialogy „přirodní“ od jejich imitací na papíře či na jevišti. Zřejmě spoléhá na to, že sami rozlišíme, kdy je řeč o jednom a kdy o druhém, jenže ví to vždycky opravdu sám? Spíš se zdá, že tu máme co činit s klasickým příkladem směšování, záměny, bezstarostné, ba nedbalé konflace mapy a teritoria (snad omluvitelné právě zde, v tom nekonečnu map, kde mapy mapují mapy a teritoria se nedohlídají!), na jejichž rozlišení je v jiných svých pracích Mukařovský tak citlivý. (Vzpomeňme jen, jak ostře odlišil u Karla Čapka *Povídky z jedné*

zovkáč!) pojetí Platonových dialogů, jaké najdeme u Gilberta Ryle (*Plato's Progress*, Cambridge: UP, 1966), ale také bezmála dvacet let před ním („filosofické komedie“) u Františka Novotného, *O Platonovi I-IV*, Praha: Laichter, 1948.

22) Fischer, Otokar, „Vzpomínka“, *Charisteria Guilelmo Mathesio quinquagenario a discipulis et Circuli linguistici Pragensis sodalibus oblata*. Praha: JCMF, 1932, s. 3-4.